

Землянська А.В.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ ВОЛОДИМИРА РОДІОНОВА

Анотація. У статті розглядаються основні мотиви тематичної збірки В. Родіонова «Чугуєв Репиним велик», що стала останнім прижиттєвим виданням митця. Визначено, що рідне місто стало для поета і прозаїка джерелом натхнення і творчого таланту, мірилом цінностей тощо, у чому автор зізнається читачам у ліричній бесіді.

Ключові слова: Чугуїв, сповідь, художній час і простір, візуальний образ.

Володимир Родіонов (1940–2018) – український російськомовний письменник, член Спілки письменників України. Народившись у Росії, після війни він опинився на Харківщині, у м. Чугуїв, яке стало для нього другим домом. Саме йому присвячено багато творів митця, що дозволило йому отримати звання почесного громадянина міста. «Ця земля нагородила Вас надзвичайною силою духу, силою волі, прагненням до високих цілей, і водночас – чуйним серцем, сповненим ніжною і трепетною любові до людей, їх переживань, справ і звершень (переклад українською наш. – А.З.)» [1, с. 306], – відзначено у вітальному листі до 60-річного ювілею В. Родіонова від Голови ради суспільної організації «Наш дім Чугуїв», окресливши вплив краю на творче становлення поета.

Тож не дивно, що поза увагою В. Родіонова не залишився 380-річний ювілей м. Чугуїв, який він відзначив збіркою вибраних творів «Чугуєв Репиним велик» (2018). Так сталося, що збірка, якою так пишався поет, стала його останнім прижиттєвим виданням. Через кілька місяців його не стало. Тож книга є своєрідною сповіддю митця, освідченням у любові до рідного краю та його мешканців.

Мету свого видання письменник сформулював у передмові до збірки: «О чём моя книга? Отвечу, мой город: «О Репине славном, чугуевцах гордых, о песнях твоих и сказаниях давних, и даже о тех и об этих свиданьях!» [4, с. 3]. Однак, незважаючи на такий пафосний зачин, книга видається дуже камерною, ліричною. Автор запрошує читачів до цієї інтимної бесіди, робить їх мимовільними слухачами своїх зізнань: «Пусть книга моя будет мостиком просто, проложенным мною к читательским душам!» [4, с. 3].

Письменник відчуває свою співпричетність із долею міста, говорить, що разом із ним пережив і радощі, і горе, однак зберіг до нього зворушливу ніжність: «Юбилей города – лучший повод объясниться ему в дружбе, проверенной болью и утратами, как между солдатами» («Чугуев мой, и я его частица») [4, с. 122]. Чугуїв у його поезіях «сизокрылый», «солнечный», «лучистый», «светящийся» тощо. Автор пишається своїм краєм та надихається красою його природи:

*В сердце моём не гонор –
Гордость твоя во мне;
Ты мой – полёт и песня! [4, с. 6];
...Мой чугуевский вальс.
Пел его с вышиной
Я, от счастья крича.
Бился вальс мой волной
О Чугуев-причал [4, с. 80];
Мне никогда легко так не писалось,
Свидетельствуй, Чугуев дорогой! [4, с. 85].*

Любов до рідного краю та художні засоби її вираження в поезії та есеїстиці В. Родіонова уже ставали об'єктами літературознавчих досліджень [5; 6 та ін.], але у збірці «Чугуев Репиным велик» чітко виокремлюються художній час і простір, які, пов'язуючи минуле із сьогоденням, створюють ефект коловороту буття, повертаючи до вічних цінностей. Зокрема, В. Родіонов насмілився провести аналогію: Чугуївщина надихнула великого живописця І. Рєпіна на створення шедеврів («Что он на виду и слуху / Во всех измерениях времени» [4, с. 8], тож і йому як митцю дала силу поетичного слова:

*Не от картин и до картин
Иду – по улочкам и спускам,
Где пахнет вся округа чувством,
Священным для моих седин [4, с. 10];
И подскажет мне берег отлогий,
Где шумит по утрам осока,
Что его и мои тревоги –
Одного и того ж истока! [4, с. 100].*

Тут, очевидно, йдеться про мальовничу природу Чугуєва, чиї пейзажі відтворені у полотнах І. Рєпіна та виникають в уяві читачів під силою впливу влучного слова поета В. Родіонова. У останнього кожна деталь є не випадковою і точно налаштовує на сприйняття візуального образу в художньому тексті, будь це конкретний топонім чи природне явище: мухоловка співає «ласковые песни»; річка «журчит», заспокоює, якщо «невозмогу»; у волошок «такая

сила, / *Что землю хочется обнять!*» [4, с. 61] тощо. Відчувається повне злиття мікрокосму поета із макрокосмом, звідки він черпає внутрішню силу:

*Подсолнухи! Я их боготворю,
В них что-то есть сердечное от мамы –
Переживать трагедии и драмы,
И до конца держаться на корню.
Подсолнухи! Фонарики земли!* [4, с. 18].

Природа рідного краю є в поета Храмом, на її лоні він усвідомлює силу божественного творіння, відчуває гармонію, коли людина є органічною частиною Всесвіту, що неодноразово відзначав у своїй поезії. Це дозволило критикам стверджувати, що у творах поета відображено його біографію, особливо духовну, адже «вірші – то своєрідні мітки на життєвій дорозі, і коли читаєш їх – ніби переходиш з поетом його шлях, проймаючись його настроєм, станом душі, входячи в духовний світ» [1, с. 319].

Тому й зустрічаємо у збірці «Чугуев Репиным велик» такі рядки:

*Стойкий запах чебреца
Над окрестностью Донца,
Где незыблемый свет Божий
Предо мною, будто в Храме...* [4, с. 19]

або:

*Мне всегда были очень близки
Доброй святостью, отчей сторонкой,
Налитые зерном колоски...*

<...>

*С ними думы мои высокі,
А мечты широки и глубóки* [4, с. 69].

Окремим священним простором у поезії митця постає небесна сфера. Її семантичне наповнення у творах В. Родіонова нами вже розглядалась в окремій статті [2], однак у аналізованій збірці цей простір набуває нового, концептуального звучання. Мрії бути льотчиком, що несправдилися через стан здоров'я, були компенсовані для митця проживанням поряд із військовим аеродромом в м. Чугуєві, де він міг чути звуки літаків, що збурювали найглибші почуття і вселяли впевненість в обраному духовному шляху («*А ты поёшь задумчиво, устало / О мужестве, о верности...*» [4, с. 26]); насолоджуватись красою і безміром небесного і земного просторів, зв'язаних можливістю польоту («*Блестят на плоскости крыла / Кристаллики росы*» [4, с. 28]); вдихати аромати юності, коли навчався в Харківському авіаційному інституті («*Пилот все запахи возьмёт / Чугуевской земли!*» [4, с. 28]) тощо.

В контексті своєї сповіді та зізнання в любові до рідної Чугуївщини та її людей В. Родіонов торкається й вічних проблем відновлення духовності, батьків і дітей, святості материнства, вірності своїй справі тощо. Саме тому літературознавець І. Михайлин підкреслював, що визначити художні домінанти доробку цього поета і прозаїка можна лише шляхом всеохопного сприйняття його творчості, «проникнення в його художню філософію, тонкі структури психології, розшифрувати загадки, дійти до таємниці «плетенія словес», показати, як нізвідки <...> народжується яскравий художній образ, який вражає як одкровення, справжнє відкриття» [3, с. 6].

Отже, книга «Чугуев Репиным велик» є своєрідним підсумком життя і творчості В. Родіонова, його «лебединою піснею». У ній митець розмірковує про витoki свого поетичного таланту, освідчується в любові природі рідного краю та пошані до видатних людей, яких він породив, зізнається у вічному стремлінні у вись та прагненні зберегти духовні висоти, не поступаючись тимчасовому відчаю та негараздам. Лейтмотивом збірки є віра в людей та силу природи, органічна єдність усього живого та спадковість Духу.

Література

1. Володимир Родіонов: хроніка життя і творчості / [упор., передмова й примітки Т.М. Шарової, А.В. Землянської]. Харків : Федорко, 2015. 358 с.
2. Землянська А.В., Стрілець О.В. Семантика небесного простору в поезії Володимира Родіонова // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: літературознавство. 2014. Вип. 3 (2). С. 122–129.
3. Михайлин І. Він уміє літати... Вічні цінності і поет Володимир Родіонов // Шарова Т.М., Землянська А.В. Життя як політ: художні домінанти творчості Володимира Родіонова: монографія. Х. : Федорко, 2017. С. 4–9.
4. Родионов В.А. Чугуев Репиным велик. Х. : Федорко, 2018. 156 с.
5. Шарова Т. М., Василенко Н. В. Художні маркери дитинства у творах В. Родіонова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. №. 17 (1). С. 57–59.
6. Шарова Т. Життя як політ: художні домінанти творчості Володимира Родіонова: монографія / Шарова Т., Землянська А.; [передм. проф. І.Л. Михайлина]. – Харків: Федорко, 2017. – 196 с.